

શુધરેલી રીત મુજબ
વનાંકમુજર ટેકસ્ટ બુક્સ રીવિઝન કમિટિએ
તૈયાર કરેલી.

કન્યા વાચનમાળા પુસ્તક પહેલાના અર્થ

(જેની અંદર અર્થ, કવિતાની સમજૂતી, અકતો
સાર, વગેરે.)

Publisher—D. N. Shah.
Gandhi chowk SURAT.

સેલ એન્ટ-ઈશ્વરલાલ મગનલાલ માતીરામ.
સાહપોર, કુંભારવાડા-મુરત.

આ પુસ્તક સને ૧૯૧૭ના રૂપમા આકટ મુજબ રજીસ્ટર કરાવ્યું છે

આપનાર—નારાયણરાવ લક્ષ્મણરાવ નીકમ,
પયાનું ઠેકાણું—શ્રી 'શંકર' પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ, ચૌઠાલીજ-મુરત.

૧૯૩૧] કિંમત ચાર આના. [૧૯૮૭

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

(ગંગાગતી કાવ્યગણિત નિભાગ)

ગ્રંથમાનક ૨૬૧૮૫

વર્ગીક

કર્તાના નામ ડૉ. ૮૧૧૨૧૧૧૧૧ પુસ્તક ૧૮૫

૧૧ માસ

૧૧ ૧૧ ૧૧ : ૧૧ ૧૧ : ૧૧ ૧૧

૧૬૯૦૧

મસર્સ સી. ડી. શાહ એન્ડ કંપની

કન્યા વાયનમાળા પુસ્તક પાના અથ.

વિધાનસભા
અમદાવાદ
17 OCT 1937
ગોપીરામ

પાઠ ૧.

શહેનશાહ=મહારાજ-
ધિરાજના રાજ
સંગીન=મળ્યુત;
જોરાવર
પુરાતન=ધણું જીનું
ચરિત=જીવન હેવાલ
જ્યેષ્ઠ=મોટા
પ્રિન્સ એન્ડ વેલ્સ=
યુવરાજ
ધર્મીય મેતાબ
નિમ્નસસ=પુણ્ય જનના
નોકાશાસ્ત્ર=વહાણુ ચલા-
વવાની કળા
ભાજના=જોડવણુ
પત્યંત=ધણીજ
તાલીમ=કેળવણી
પ્રવાસ=મુસાફરી
પ્રદક્ષિણા=ચોગરદમ ફરી
વળવું તે
આલુ=કાચમ

પદવી=ઓદો
પ્રવીણુ=માહીતગાર
નિર્ણય=કરાવ
કમે કમે=એક પછી એક
ખાંધે=ખાંધે
નિર્માણુ=નકકી
યુવરાજ=ગાદીપરસ
આદરસત્કાર=આવકાર;
પરોણાચકરી
લથડવા=મજેર થવા
રાજ્યાભિષેક=રાજગાદી
પર એસાડવાની ક્રિયા
પાયતખત=રાજધાનીનું
શહેર

આખાદી=ચલતી
પાઠ ૨.
નણુંદ=ચરની જોન
કદ=માપ
નેફા = ચણીઆના જે
ભાગની અંદર પાટી
ધાલવામું આવે છે તે

કુચો=કુચડો
ખહાનું=ઓહું; ખોહું
કારણુ
ચીતરી કાઢયાં=ગમે તેમ
નકલ=ઉતારો કાપી
લપલપાટ=મીઠાએ તે
કરતાં વગર ઉતાવળે

પાઠ ૩.
ખકુલ=ખોરસલી
તણ=ની
શેષા=દેખાવ
હીચુ=હીચકા ખાઉં
અપાર=પાર વગરનું;
ધણુંજ
વળતી=પછી
વાળ=આલ; નિમાળા
ચમકાવે=ચોકાવે
માંચ=માં
મલકાવે=હસાવે
વાચ=વા

સુખધી=સારી વાસ	શિર=માથું	આવે
ફુલ્યાં=ખીલ્યાં	મંદ=ધીમી; થોડી	હુંય=હું
ભારી=ઘણુંજ	લીલા પીળાં લાજે=ચક્રર	તુંય=તું

સમજુતી—મેની ! બોરસલીની ડાળ ઉપર હીંચકો બાંધ્યો તેની શોભા સારી છે. હું ધણા વહાલથી હીંચકો ખાઉં—જો હું જોરથી હીંચકો ખાઉં, તો સાગી ડાળ સૂધી જાઉં; પણ પાછાં ફરતાં પેલી ડાળ સાથે અફળાઉં. પરનના પુરા ઝપાટા ઘણું સુખ આપે છે; પછી નિમાળા છૂટા પાડે છે અને ધણી વાર ચોકાવે છે—વળી મનને ચોકાવે છે, અને ઘડીમાં ગભરાવે છે; વળી ત્યાં ધીમો વા વાય છે તે મને હસાવે છે. બાગમાં ફૂલ ખીલ્યાં છે, તેથી વાયુ સાથે કેવી સારી ખુશબો આવે છે ! એ ખુશબો મને ઘણું સુખ આપે છે—બોરસલીનાં જે ઝીણાં ફૂલ તે માથાપર ટપક ટપક પડે છે. એ વળી મને થોડી મીઠી ખુશબો આપે છે. મોં નીચું રાખીને હીંચકા ખાઉં, હીંચકા ખાઉં, હીંચકા ખાઉં પણ ચક્રર આવે તો આંખ બંધ કરું—હું હિંમત રાખું તો ચાકથી કદી ચાકું નહિ; પણ જો વહાલા હીંચકા ! રખેને તું તૂટતો ! બ્યારે તું તૂટ્યો ત્યારે હું પડું અને અફળાઉં; માટે રમવું છોડી દઇને હવે તો હું ઘેર જાઉં.

પાઠ ૪.

વિવેક=સત્વક્રાંત

ઠેસ=ઠોકર

ધાર=રેલો

ચાકળો=ચામડા વગેરેનું

૩થી ભરેલું ગોળઆસન

ચીંદરડી=લુગડાંની પટી

ખાતર=ખરદાસ; સરભરા

વય=ઉંમર

મોટા મનના=ઉદાર

દીલના

આદરસત્કાર=આવકાર;

પરોણાગત

ટળાવી=મદાડી

મફતની=વગર પૈસાની

સવાસ-આ પાઠમાંની

કઈ કહેવત યાદ

રાખવી ?

પાઠ ૫.

ધોરો છો=ગંધો છો

શરમિંદી ચઢને=લજ-

વાઢને; ભેડી પડીને

વાળુ=રાતનું જમવાનું

તોપ પડવી=મોટા શહે-

રોમાં વખત જણા-
વવા માટે તોપનો
અવાજ થાય છે તે
મહાવરો=અન્યાસ; ટેવ
સાંચ્યું=અચાન્યું; ભેગું
કર્યું.
દીવો બાળીને કાંચું ને
પેટ બાળીને સાંચ્યું=
રાતનાં કાંતેલાં સુતરમાં
ગળામાં વગેરે રહી
જાય ને જાડું પાતળું
થઈ જાય અને દીવાનો
ખરચ નકામો થાય,
તેમ ખાવામાં દુઃખ
વેહી પૈસા એકઠા કરી,
ને નહારા ખોરાકથી
માંદા પડીએ એટલે
તે નકામા જાય.
સમજુતી-વહેલા સૂઠ
જાય અને વહેલા ઊઠે
તે જરા પણ દુઃખ
જુએ નહિ; કેમકે

તેથી બધાં મુખ મળે;
ધણી તાકાત, અકલ
અને દોલત વધે.
પાઠ ૬.
હસતે=મલકાતે
મુખ=મોહું
વેર્યા=નાખ્યા
નશીબે=દૈવયોગે
કેરાં=ના
નીચા નમી=વાંકા વળી
વીણીશુ=એકે એક લાકડું
અતારે=હમણાં
ગુસ્સે થઈ=રીસ કરી
વિપત=દુઃખ આપદા
વણુતોલે=ધણીજ
દીલગીર=ઉદાસ
બૂલીને=વિસરીને
ભુંડું=નહાઈ; ખરાબ
અન્યાય=ગેરઠંસાફ
મટવાને=અટકાવવાને
ગુસ્સો=ક્રોધ; રીસ
ધટવાને=ઓછો થવાને

વહું=લડું
ધીરીને=ઉધાર આપીને
આખર=ઈન્જન
ધન પાખી=પૈસા વગર
પાખી=વગર; સિવાય
દેવું=આપવું
ધીરેલાં=ઉધાર આપેલાં
વાંકું બોલી=જુદું બોલી
ભાળે=જુએ
ફરિયાદી=ઈન્સાફ મેળવવા
માટે અરજ
સદગુણુ=સારા ગુણુ
પામો=મળો
ગુસ્સો=ક્રોધ
ગળો=અપશબ્દ; ભુંડાં
બોલ
ચંતા=શીકર
ચટપટી=મબરામણ
અટપટી=ગુંચવણ
ભરેલી
માલે=ખુશીથી રહે

સમજુતી-નસીબે ખુશી થઈને રસ્તામાં ગુલાબના ફુલ નાખ્યાં,
છે આપણે નીચાં વળી ક્યારે વીણીશું ? હે બાઈ, હમણા આજ ને

આજ વીણી લો. (મતલબ કે જેમ કુલ થોડા વખતમાં કરમાઈ જાય છે તેમજ સારાં કામો કરવાનો વખત પણ જતો રહે છે, માટે ગુલાબના ફૂલ ૩૫૧ સારા કામો તરતજ કરવાં. નસીબે એટલે કુદરતે. રસ્તામાં એટલે દુનીયામાં. ગુલાબના ફૂલ એટલે સારાં કામો.) (૧) પણ કદાપી જો તે ગુરસો કરીને બોલે, તો તને ધણુંજ દુઃખ પડશે તો પછી ઉદાર ક્યારે થવું ? હે બાઈ કાલે, કાલે, કાલે. (મતલબ કે સારાં કામ કરતાં દુઃખ આવી પડે તો દીલગીર થઈ છોડી દેવું નહિ.) (૨) કોઈએ બૂલથી આપણું નહાઈ કીધું હોય અને વળી આપણને આવી દુઃખ પણ આપ્યું હોય તો તેને આપણે માફ ક્યારે કરશું ? હે બાઈ આજ ને આજ અત્યારે માફ કરશું. (૩) પણ ગેરઈ-સાફ મળતો હોય તે અટકાવવાને અને મનમાંથી રીસ ઝોછી કરવાને માટે જો કોઈની સાથે લડવું પડે તો ક્યારે લડવું ? હે બાઈ કાલે, કાલે, કાલે લડવું. (૪) કોઈએ આપણને પૈસા ઉધાર આપીને આપણી આખર રાખી હોય તે માણસ પૈસા વગર દુઃખી થતો હોય, તો જઈને તેને પૈસા પાછા ક્યારે આપવા ? હે બાઈ, આજ ને આજ હમણા આપવા. (૫) આપણે ઉધાર આપેલા પૈસા પાછા આપે નહિ. અને વાંકું બોલીને સામું પણ જીએ નહિ. તો તેવા માણસ પર કહો કે ક્યારે ફરિયાદી કરવી ? હે બાઈ કાલે, કાલે, કાલે ફરિયાદી કરવી. (૬) સારાં ગુણનાં ધણાં કામો કરવાં છે, પણ કામ ધંધાને લીધે આપણને જરા પણ વખત મળે નહિ, તો પછી તેને ક્યારે કરવા ? હે બાઈ, આજ ને આજ હમણાં કરવા. (૭) કોઈ, નહારાં વચન, શીકર, ગભરામણ ને ગુંચવણ ભરેલી વાતો પોતાની મેળે આવે, તો તે મનમાં જઈને ક્યારે આનંદથી રહે ? હે બાઈ કાલે, કાલે, કાલે. (૮)

સાર—દરેક સારાં કામ આજને આજ કરવા, અને નહારાં કામનો

વિચાર આવતી કાલ પર રાખવો, મતલબ કે નકારાં કામ કરવાંજ નહિ.

પાઠ ૭.

ધીરજ=સખુરી
નાપસંદ=અણુમમતા
વઢકારું=વઢકાણું
ટક ટક કરવું=ખડખડવું
અણુમમે=નાખુશી
કંટાળો=ચીતળી; ત્રાસ
કૃત્ય=કામ
સંભાળ=સાવચેતી
પૂરતી=જોમએ તેટલી
સાવચેતી=સંભાળ
શત્રુવટ=વેર; દુશ્મનાઈ
બળાપો=સંતાપ
સમાચાર=ખબર
રંગ=મગ્ન; આનંદ
ભંગ=નાશ
ફળાદિ=ફળ વગેરે
હરી ગયો=છાની રીતે
લઇ ગયો
પતિ=પણી; વર
રાક્ષસ=દૈત્ય; અસુર
છુટકારો=છુટકા
આરોપ=આળ; તહોમત

પાઠ ૮.

શોખ=મજા
'ફરે તે ચરે અને
બાંધ્યો ભૂખે મરે'
મહેનત કરે તો તેને
તેનું ફળ (પાવાનું)
મળે, પણુ જો મહે-
નત ન કરે, તો
ભૂખે મરે
લાગુ=અંધ ખેસતું
સીમ=ખેતર
અર્થ=મતલબ
કહેવત=કહેતી; અનુભવ
સિદ્ધ વાક્ય
બોધ=જિજ્ઞાસુ; ઉપદેશ
માંદલાં=માંદા જેવા
કામણુ=જાદુ; વશ કર-
વાની યુક્તિ

પાઠ ૯.

સાહેલડી=સખી
હાં હાં=ઠીક ઠીક
હિરચરિત=પરમેશ્વરની
લીલા

અલખેલડી=ફાંકડી;

રંગીલી
સખી=ખેનપણી
પ્રેમે=હેતથી
શરદ=છ રતુમાંથી એક;
(ભાદરવો ને આસો)
રંગ=શોભા
ગભિર=ગંભીર; મોટું
ભાતડી=ભાત; તરેહ
નક્ષત્ર=તારાનું જુમણું
(૨૭ નક્ષત્ર કહેવાય છે)
છાતડી=છાતી
નીર=પાણી
વાતડી=વાટ; રસ્તો
હરખે=આનંદે
કુમુદ=પોયણુ; ધોળું
કમળ ફૂલ
કુમુદાદિક=ધોળાં કમળ
ફૂલ વગેરે
જાતડી=જાત; તરેહ
રત=(૧) પ્રીતિ ભરેલું;
(૨) રાતે
મસ્ત=મગ્ન; ચક્રચુર

ધેલડી=ધેલી; ગાંડી	રંગ=મળ	લહાણી=ખુશાલીમાં સોને
ગોવિંદ=પરમેશ્વર	રેલડી=રેલ	સરખી ભેટ આપવી તે

સમજુતી—હે ! બેની, સખી, જોડો સૌ મળીને ગરબા ગાઇએ, હાં હાં રે સૌ મળીને ગરબા ગાઇએ. (૧) વળી હે ! અલભેલી સખી હેતથી પ્રભુની લીલા ગાઇએ, હાં હાં રે સૌ મળીને ગરબા ગાઇએ. (૨) શરદની રાત ખૂબ ખીલી છે અને રંગથી ભરેલી બીની છે, હાં હાં રે રંગથી ભરેલી બીની છે. (૩) જુઓ મોટા આકાશની ભાત મળની આસમાની ખીલી છે, હાં હાં રે મળની આસમાની ખીલી છે. (૪) ચંદ્ર અને તારા જોઇ છાતી ઠરે છે, અને ઠરીને સુખથી ફૂલે છે; હાં હાં રે ઠરીને મળથી ફૂલે છે. (૫) નદી, પાણી, અને પર્વતના રસ્તા હરખથી કેવા હસે છે ! હાં હાં રે હરખથી કેવા હસે છે ! (૬) પોયણ વગેરે ફૂલની જતો રાતે ખીલી રહે છે, હાં હાં રે રાતે ખીલી રહે છે. (૭) સખી, રાગ મસ્તાનથી ઘેલી થઇને પ્રભુના ગુણ ગાઇએ; હાં હાં રે સખી પ્રભુના ગુણ ગાઇએ. (૮) ચોકખા રંગની રેલ થઈ (આનંદની મળ પુરેપુરી થઈ) હવે લહાણી વહેવાયે; હાં હાં રે હવે લહાણી વહેવાયે. (૯)

પાઠ ૧૦.

છંદ=મુરી ટેવ; નાદ;	પડે, ઝીણા તાવ આવે;	ધુધરીવાળી વોટીઓ
ધુધરીવાળું હાથનું ધરેણું	શરીર કંતાવું જાય	ફૂલ=પગની આંગળીએ
બાળક ખુદ્ધિ=કમસમજ	એવો અસાધ્ય રોગ.	ધાલવાનું ધરેણું
વડ સસરા=મોટા સસરા	આગ્રહ=મંડયા રહેવું તે	ફૂલવાળીઓ, ખુદ્ધી=કા-
વર વહુના બાપના બાપ	ચોખીલી=શરમિંદી	નમાં ધાલવાનાં ધરેણાં
સ્નાન=નહાવું તે	કંતાઈ=તવાઈ	લોળીકે=કાનની લાલીમાં
વીત્યા=ગયા	જોટવાં=વેદ	પહેરવાનું ધરેણું
ક્ષય=છાતીમાંથી ગળદા	છવિટીઆં=સ્ત્રીને પગની	લવિંગીકે=કાને પહેરવાનું
	આંગળીએ પહેરવાની	ધરેણું

દામણી=કપાળની ઉપર	ચાલ=રીત; ધારા	રાધવ=રામચંદ્ર
પહેરવાનું હીરામોતીનું	વખોડે=નિંદે	પ્રાયે=સરખાં; જેવાં
ધરેણું	પાઠ ૧૨.	કંઠએ=કોઠપણુ જગાએ
નામકણી=એક જાતનું	શખરી=ભીંતડીનું નામ	નિર્મળ=પવિત્ર
ધરેણું.	રામચંદ્ર=સૂર્યવંશી	નેહ=સ્નેહ; પ્રીતિ
અણુમો=કંટાળો	દશરથ રાજના કૌશલ્યા	કૈ શલ્યા=દશરથ રાજની
પાઠ ૧૧.	રાણીના પુત્ર	પહેલી રાણી
ગળગળી ચમને=રડવા	મુજ=હું	અદ્રીકળ=ખોર
જેવું મોં કરીને	દાસડી=ચાકરડી	મધુરાં=મીઠાં
માઠી ખખર=દુઃખદાયક	પરે=ઉપર	મુજને=મને
સમાચાર	ધરીને=લાવીને	પાર=છેડો
ખેદ=દીલગીરી; અદસોસ	સ્વામીજી=ધણીજી	ભાવ=હોંસ; ઉમંગ
પત્તો=ઠામ ઠેકાણું	મુનિ=ઋષિ; તપસ્વી	ભાવ ધરી=હોંસથી
ખોળમખોળા=શોધાશોધ	મર્મ=ધ્રુપો ભેદ	પ્રશન=પ્રાવું; જમવું
લાસ=મુડદું; મરી ગએલું	કુશ=દર્ભ	પાવન=ચોકખું; નિર્મળ
પ્રાણી	આશ્રમ=મઠ; આરામ	સ્વસ્થ=શાંત
ઢાવકી=ડાહી	પામવાની જગા	વિરહે=વિયોગે
ઓતાડે=કોઈ જતું આ-	જમ=ખાંતિ; વહેમ	નયને=આંખોએ
વતું ન હોય એવી	આહાર=ખેરાક	નયને વહે છે નીર=
જગામાં આવેલો; એકાંત	શ્રીકાર=સરસ	આંખોમાંથી આંસુ
નોતર=જમવાનું	આગે=આગળ	પડે છે; રડે છે
ટાણેટચકે=સારા અવસરે	અપવાસણુ=ભૂખી	અધિકી=વધારે
શોભા=ખુબસુરતી	સંધરી=એકઠાકરી	સહી=સાંખી; સહન કરી

સમજાતી—મુજ ચાકરડી પર દયા લાવીને પ્રભુજી તમે દર્શન

દેવાને સાંઈ થયું કે પધાર્યા, જેથી માંઈ મન માન્યું થયું. (૧) સ્વામીજી (રામચંદ્રજી) આ દર્ભ લઈને હંમેશનાં કામ (સંધ્યા વગેરે) કરો. આ દર્ભ ધણો જુનો છે. તમે મુનિનો છુપો ભેદ કરો (સમાધિ ચલાવો.) (૨) રામચંદ્રજીએ ત્યાં નિત્ય કર્મ કોધું પછી મઠમાં આવ્યા, શયરીએ ત્યાં ચાકરી કોધી તેથી મોટો વહેમ દૂર થયો. (૩) હે! રામચંદ્રજી, જે સારાં અમૃત સરખાં ફળ જાણ્યાં તે મેં ખુશીથી ખાઈને ચાખી ચાખીને આ મૂક્યાં છે. (૪) જે મને મીઠાં લાગે તે કાપીને કરડી જોયાં છે, મેં પહેલાં એમ વિચાર્યું કે એ રામને માટે રાખું. (૫) તે દિવસની હું ભુખી છું, મેં એક પણ ખાધું નથી; મેં તે સારાં તમારે માટે સંધરી રાખ્યાં. (૬) રામચંદ્રજી કહે છે કે તારા પવિત્ર પ્રેમને લીધે મને બહુ કરીને (લગભગ) અમૃત જેવાં મીઠાં ભેર મને ભાવે છે તેવો સ્વાદ કૌશલ્યાના પીરચામાં પણ આવતો નથી. (૮) સીતા હેતથી અમૃત સરખું ભોજન પીરસતી, તેથી પણ આ મીઠાં લાગે છે. કારણ કે તાંઈ હેત ધણુંજ છે. (૯) મેં હેતથી એવું ભોજન કોઈ જગ્યાએ ખાધું નથી, તેમજ હું ધણા દહાડાનો ભૂખ્યો છું તેથી હેતથી ખાઉં છું. (૧૦) પછી રામચંદ્રજીએ ચોકખું પાણી પીધું ને શાંત થયા; પણ સીતાના વિયોગથી આંખમાંથી આંસુ પડે છે. (૧૧) શયરી સાચું કહું છું તે સાંભળ, તું મને કૌશલ્યા કરતાં વધારે વદાલી છે, માંઈ મન ધણું કાચું છે, તેથી હું સીતાનો વિયોગ સહન કરી શકતો નથી. (૧૨)

પાઠ ૧૩.

ચાંદાં=એળ; ખોડ

નરીખદાર=ભાગ્યશાળી;

ધારેલો લાભ સહેલથી

મળે એવી

ખુદા=દેવ

ઉલેદીઉં=છોકરાં વગર

મરી જાય તેની માલ-

મત્તા મળે તે

ખોડો=ચાંદાં

આટો નીકળી જાય છે=

સખત મહેનત કરવી

પડે છે.	મહેણું=ટોણું	ઝેરહાજરી=હાજરી નહિ
કાળજી ઠારે=સંતોષ	લાજ=આખર	તે
પમાડે	પોળને મોઢે=પોળમાં	નિશ્ચય=કરાવ
વારસ=હકદાર	પેસતાં	ફેર=ફરક; તફાવત
રણશીશું=તતુડું; વખાણ	ગાંઠીઓ તાવ=તાવ સાથે	કુટેવ=અરાખ આદત
માંજરી=ભુરા ડોળાવાળી	ગાંઠ નીકળે એવો રોગ;	ચેન=સુખ
ખોડીલો=ખોડવાળો	પ્લેગ	લવરી=લવારી
કરડી=આકરી; મારકણી	ખરાખરી=ખરૂં ખોટું	દાકતર=અંગ્રેજ દવા
કન્યા=કુંવારી છોકરી	નકકી કરવું તે	કરનાર
કદરૂપી=ખેડોળ	વગોણું=ફળેતી; નિંદા	પટાવીને=ફાસલાવીને
અજવાળું ક્યું=આખર	શિક્ષા=સગ	શોકવાન=દીલગીર;
મેળવી	પાવ=લાયક	શોકાતુર
પાઠ ૧૪.	અસર=લાગણી	લેવાયું=નખાયું; કમ-
નણુંદ=વરની બેન	શેરડા પડવા=શરમાઈ	તાકત યર્થ
બોગખ=બાઈની વહુ	જવું; ડોલવાઈ જવું;	ગોઠવણ=અંદોખસ્ત
આવળી=અહુખોલી	લજવાઈ જવું	મંદવાડ=બિમારી; રોગ
મીઠું મરચું બભરાવે=	વલે=હાલ; ફળેતી	છોકરવાદી=નાદાની
વાત રસિક કરવા	પાઠ ૧૫.	પસ્તાવો=દીલગીરી;
માટે પોતાના તરફના	ગાળવા=ચુમાવવા	અફસોસ
અપદ ઉમેરે.	કાળજી=પ્રીકર; ચિંતા	પાઠ ૧૬.
દુપકો=ચુનાહના બદલામાં	સંભાળે=ખરદાસ	ગર્વ=અહંકાર; અભિમાન
કડવાં વેણ કહેવા તે	ફરિયાદ=રાવ	છલકાશે=ફુલાશે
દાવો=હક	વિતાડયું=દુઃખ દીધું	કુલણજી=વખાણથી રાજ
દાખવશે=ખતાવશે	હેરાન=દુઃખી	યર્થ ખર્ચ કરનાર

ગાઠા=હાર્યા	પુત્રી; પાંડવોની સ્ત્રી	મારે=જીતે
અધવચ=અધવચે	ભારે=ધણું	ભણતર=શિક્ષણ
આરા=ધાણુ	લાજ=આખર	પાણીમાં પડયું=નકામું ગયું
ખૂટયાં=ઓછાં થયાં	દુર્યોધન=ધૃતરાષ્ટ્રનો વડો	બાળી=બાળ; છોકરી
ખર્વ=અખખ પછીની	પુત્ર; (એ અને એના	પોત=સ્વભાવ
સંખ્યા; હજાર કરોડ	૯૯ ભાઈ કૌરવો	પ્રકાશ=જાહેરમાં લાવે
સોડ=પાણુ; પાસું	કહેવાતા)	તુચ્છપણે=તોછડાઈથી
કંસ=કૃષ્ણનો મામો	ગરવ=અહંકાર; ગર્વ	ખરૂં રૂપ=મૂળ સ્વભાવ
રાવણુ=લંકાનો રાજા	હુપદ=અહંકાર, મારાપણું	ખોલે=ઉઘાડું પાડે
ખોષ=ઉપદેશ; શિખામણુ	ક્રાળ=કુદકો	તરણું=તણખણું
દ્રૌપદી=અગ્નિ કુંડમાંથી	શિર=માથું	તોલે=ખરાબર
નીકળેલી દુપદરાગની	ભાળે=જુએ	

સમજુતી—એનો અહંકારથી છલકાઈ જશે નહિ. મતલબ કે અહંકાર કરશે નહિ, વખાણથી કુલાઈ ખર્ચ કરી કુલાશે નહિ. બધા માણસો અહંકારથી હાર્યા ને તેઓ ગામ મૂકાને અધવચે નાહા, અહંકારથી ઘણા માણસના ધાણુ નીકળ્યા. (ટેક) (૧) ઘણા રાજા ગર્વે નાશ પામ્યાં, જે પૈસા ખર્વની સંખ્યામાં ગણાતા ને પણ ખૂટી ગયા, અને બધાએ મરણ પામ્યા. (ટેક) (૨) અભિમાન કંસ પણ કેવો મુઓ! અને રાવણ જેઓ! પણ મરી ગયો. એ બેથી તો ખરી શિખામણુ લેવી. (ટેક) (૩) જ્યારે દ્રૌપદીને દુર્યોધને ઘણું દુઃખ દીધું અને તેની આખર લેવા ઉઘો થયો ત્યારે તે પાપી મુઓ. (ટેક) (૪) જે મનમાં અંધકાર રાખે તે ઘેલી પુરી પહેલી પરનાવશે માટે અહંકાર છોડી દઈને મન મોટું રાખો. (ટેક) (૫) કુતરું કોઈ ગાડા નીચે ચાલે તો તે ગાડાનો સવળો ભાર પોતાને માથે જુએ અને તેથી તે

કન્યા પુ. ૧લાનો ત્યા ત્રિવેદિ પુ. ૧લાનો ડિકટે. શિ. ૦-૩-૦ [૧૧

કુલાધને કુલકા મારી ડગલાં ભરે, જાણે કે ગાડાનો સધળો ભાર હુંજ ઉપાડું છું. (ટેક) (૬) જે બાળા બણી બણીને ગર્વને છતે નહિ, અને સાઈં નહાઈ વિચારે નહિ, તો તેનું બણતર નકામું ગયું સમજવું. (ટેક) (૭) હું બધાથી રૂપાળી અને ડાહી છું, મારા જેવી કોઈ છોકરી નથી એવું અહંકારવાળી હોય તેજ ખોલે. (ટેક) (૮) જે પુરૂં બણેલું હોય તે પોતાનું પોત બતાવે નહિ, અને કદાપિ અહંકારથી હદ પાર ખોલે પણ નહિ, પણ જેમ અધુરો ઘડો હોય તે છલકાય, તેમ જે થોડું બણેલી હોય તેજ અહંકાર કરે. (ટેક) (૯) જે ખીજને તોષ-ડાઈથી ખોલે તે પોતાનું સ્વરૂપ (સ્વભાવ) ઉપાડું પાડે છે મતલબ કે હું અહંકારી છું એમ બતાવે છે. તેની આખર તણખલાની બરાબર રહે. મતલબ કે તેની આખર ખીલકુલ રહેતી નથી. (ટેક) (૧૦)

પાઠ ૧૭.

વઢકારી=વઢકણી; લડાઈ
કરનારી
બહાના=ઓઠાં; નિમિત્ત
વારો=ખેપ; વખત
છુટકો=નિકાલ
શોક=દીલગીરી
ઉદાસ=દીવગીર
વળગે=ઘાગો
આય=શક્તિ; બળ
મુનિવ્રત=મુંગા રહેવું તે
ઉકળી=ખીજવાઈ
માર્ગ=કુપાય; રસ્તો

દોઢ વાંક=એકનો આખો
અને ખીજનો અડધો
વઢવાદ=જડાઈ
મિથ્યા=ફેકટ
ભાર=વકર

પાઠ ૧૮.

સોખત=સંગત
ફળ=પરિણામ
જૂઠું=જુકાણું; ખોટારૂં
અવગુણ=ખરાબ ટેવ
બનાવ=વાત; વિગત
જેવી સોખત તેવી અ-
સર=જેવા માણસની

સંગત હોય તેવા
ગુણ આવે.

સમજુતી-જે નહારી
સોખત મળે તો નહારાં
કામ કરાય; સારી
સોખતથી હંમેશાં સારી
ચાલ ચલાય.

પાઠ ૧૯.

ઝડીઓ=વરસાદના ઉ-
પરા ઉપરી ઝાપટાં
વેગવાળી=મતિવાન
બાળી=જોષ
નલ=આકાશ; ગગન

છાઈ=ઢાંકી	ટૌકા=ટહુકા	નિકારી=મોરી; પાણી
રવિ=સુરજ	તહુકા=એકદમ રીસમાં	જવાનો સાંકડો માર્ગ
પળતી=દોડતી	કાઢેલો અવાજ	સરો=સરોવર; તળાવો
છટાથી=અપળતાથી	મુસળધાર=જેરમાં પડતો	પ્રવાસી=મુસાફર
ધાડી=જાડી	હાય એવો	મેલજળ=વરસાદનું પાણી
આંધી=વંટોળીઓ;	પેખો=જુઓ	ત્રાસે=કંટાળે
વાવાઝેડું	મેડક=દેડકો	તણુ=ધાસ
ધટા=ભરાવ	જેસભરી=જેસખંધ	ધરતી=જમીન
મીંચીને=ખંધ કરીને	નાવ=હોડી	છવાઇ=ઢંકાઇ
વીજ=વીજળી	પૂરપાટ=ઝપાટાખંધ	શું=કેવી
ગાજે=ગર્જના કરે	નીકો=પાણી જવાનો	સહુ=અધા
છંદરાય=મેલરાજ; વરસાદ	માર્ગ; ગટર	

સમજુતી—કાળી, વેગવાળી, રૂપાળી, ધણી વાદળીઓ આકાશમાં જતી તે જોઇ, તે (વાદળી) સુરજને ઢાંકીને છટાથી દોડતી; તેથી તેની ધણી જાડી ઘટાથી વંટોળીઓ થયો. (૧) ધણી વીજળી થાય છે તેથી આંખો મીંચીએ છીએ, ધણા જેરથી મેલરાજ ગર્જના કરે છે તેનો જવાબ મોર ટહુકો કરી આપે છે. સિંહો એકદમ રીસમાં અવાજ કાઢે છે તે માથું અફાળે છે. (કારણકે સિંહ સમજે છે મારા કરતાં બળવાન કોઇ નથી ત્યારે આ અવાજ કાણુ કરે છે એમ સમજી એકદમ રીસમાં આવી અવાજ કાઢી માથું પટકે છે.) (૨) મુસળધાર પાણી પડે તે તમે જુઓ. દેડકો ડેડું કરે છે તે જુઓ, જેસખંધ ઝપાટાથી નદી ચાલે છે તે જુઓ, ઝપાટાખંધ હોડી ચાલે છે તે જુઓ. (૩) નાની મોરીઓ અને ગટરો પાણીથી ભરાઇ અને સરોવરમાંથી પાણી છતકાઇ જાય છે; ખેડુત અને મુસાફર વરસાદથી ભોંજાઇ ગયાં

ધારણ પાંચમાનો મુખગણિત શિક્ષક તથા ડિક્ટે. શિ ૦-૪-૦ [૧૩

છે, તેથી તેઓ ઝાડો નીચે ઉભા રહ્યા છે. (૪) પેલાં પશુઓ વરસાદથી કંટાળીને નાસે છે, વળી પક્ષીઓ વરસાદના પાણીથી કંટાળે છે; બોકો ધરો ખંધ કરીને ભરાઈ બેઠા, તેઓ ટાઢથી ધૂળે છે તેથી તાપણી લઈ બેઠા છે. (૫) લીલા ધાસથી પૃથ્વી ઢંકાઈ છે તેથી હે! યાઈ, ઇશ્વરની વાડી (આ દુનિયા) શું બની રહી છે! વરસાદથી દાણા, ફૂલો અને ફળો થવાનાં તેથી બધા લોકોનાં દુઃખ જવાનાં. (૬)

પાઠ ૨૦.

દયા=રહેમ; મહેર
દાન=ધર્મ બુદ્ધિથી
આપવું તે
છાતીફાટ=ધણુંજ
હડખાયું=હડખવાલાગેલું
ઓરવા=રાંધવા
ખરાદીલથી=ખરામનથી
હઠ=જમાવ; ટોળું; બીડ
રાહ=વાટ
આશીશ=સારી દુવા;
આશીર્વાદ
આગ્રહ=કાલાવાલા
સ્વાર્થ=મતલબી
પરગણુ=પારકાનું બહું
કરનાર; પરોપકારી
ફેટ=નારાજ થાય; કેપે;
ગુસ્સે થાય

બક્ષીસ=ભેટ; સરપાવ

કૃત્ય=કામ
હર્ષ=આનંદ; હરખ
અરે=કાળજી; શીકર
ઉર=મન; દીસ
સુપાત્ર=ભાયક; યોગ્ય

સમજાતી=દુઃખી પ્રા-
ણીને જોઈને જે મા-
ણસ મનમાં તેના
દુઃખ દૂર કરવાની
કાળજી રાખે અને
દયાળુ થઈને દાન
કરે-કરી જાણે; લા-
યકને આપેલું દાન
તે સાફ દાન છે; કહે
છે કે દાન કરશે તે
સાથે આવશે.

પાઠ ૨૧.

મલીહો=કંસાર
નવરાશ=દુરસદ
રોટી=રોટલી
ચાવલ=ચોખા
ખોટ=તંગાશ; તંગી
અસર=પાસ
વિસારે પડી=ભુલી ગઈ
સ્થિતિ=હાલત; દશા
તક=દાવ; ભાગ
પોટકી=પોટલી
બંદગી=સ્તુતિ; વખાણ
લાખ=ઝાડનો રોતો ચીક
રજેરજ=જરેજર
કરકસર=વાજખી ખરચ
લાભ=ફાયદો

પાઠ ૨૨.

આળસ=સુસ્તી

અધીવાન=કેદી	હેડ=જે મોટાં કોરેલાં	જશ=આગર
શીઃ=શા માટે	લાકડામાં ગુનેગારનો	દરિદ્રતા=ગરિબાઈ;
વણુ વાકે=વગર ગુને	પગ ધાલી રાખવામાં	ભિખારીપણું
નુકસાની=હાનિ	આવે છે તે; ખેડી	અવગુણકારી=અવગુણ
હાઝ=બળાપો	ધરી=નાખી	કરનારી; નુકસાનકારક
રાખ=રાખ	વારી=અટકાવી; ખાળી	નિશ્ચે=નક્કી
તજી=છોડી	બણુતર=બણુવું તે	સ્વપ્ને=સ્વપ્નામાં
સહીએ=ખમીએ; પેઠીએ	લાબ=નફા; ફાયદો	જામે=ફેલાય
વશ=તાબે	લણુવા=મેગા કરવા;	વિસ્તાર=ફેલાવો
ડગ=ડગલું	મેળવવા	પામે=મેળવે
ચરણુ=પગ	જર=પૈસો; નાણું	સમી=ખરાખર; જેવી

સમજાવતી—ઓ આજસડી ! તું શા વાસ્તે કેદી બનાવે છે ? વગર વાંકે કામ ભુલાવીને શા માટે હાનિ કરાવે છે ? કોઈ ઉધમ કરતાં ખાળે તો તેના પર મનમાં બળાપો થાય, પણ તારા પર તો જોર ફાવતું નથી, ઓ આજસડી ! તું શા વાસ્તે કેદી બનાવે છે વગર વાંકે કામ ભુલાવીને શા માટે હાનિ કરાવે છે ? (૧) જે રાજની આજ્ઞાથી ધંધો છોડી દબને ખેસી રહીએ તો (નુકસાની વેઠવીએ) નુકસાન થાય; તો તે રાજને જીલમી કહીએ. (ટેક) (૨) હે ! આજસડી તેં જેના હાથ (આજસડી) અંધનથી બાંધી લઈ કપજો કર્યાં, તેણે તો તરતજ ધંધો છોડી દીધો. (ટેક) (૩) જે તારે તાબે થાય એટલે આજસડી કરે તે એક ડગલું પણ ચાલી શકે નહિ, જાણે કે તેના પગમાં હેડ ધાલી હોયની ! તું જગરી અને જીલમીજ છે. (ટેક) (૪) તું વાંચતાં અટકાવે, જાણે કે આંખે પાટા બાંધ્યા હોયની ! તે તરત પુસ્તક (વાંચનાનું) છોડી દે છે (ટેક) (૫) તું બણુતર બણુવા દેતી નથી.

તેમજ પરમેશ્વરના ગુણ ગણવા દેતી નથી; મતલબ કે પરમેશ્વરનું
ભજન કરવા દેતી નથી. તું વધારે ફાયદો મેળવવા દેતી નથી. (૨૬) (૬)
તું પૈસા કે આખર મેળવવા દેતી નથી. મિત્રોને મળવા દેતી નથી;
તેમજ શિખામણ સાંભળવા પણ દેતી નથી. (૨૬) (૭) તું ગરિબાણ
આપનારી છે, તેમજ શરીરને નુકસાન કરનારી છે; તું નક્કી બહુજ
નક્કરી છે. (૨૬) (૮) અમે તારાથી મનમાં બહુ બીએ છીએ, તેથી
સ્વાને પણ તને સંધરીશું નહિ; તને વેરી સમજીને હંમેશાં દૂર
કરીશું. મતલબ કે તને અમારા શરીરમાં પેસવા દઈશું નહિ. (૨૬) (૯)
તારા મૂળ ધીમે ધીમે ફેલાય છે, અને પછી તો બરાબર ફેલાવો પામે
છે. તને દલપતરામ કવિએ રોગી જેવી દીઠી. મતલબ કે રોગીને જેવાથી
જેમ ચીતળી ચઢે, તેમ તને જોઈ દલપતરામને ચીતળી ચઢી. (૧૦)

પાઠ ૨૩.

સત્તા=હકુમત; અમલ

તાગ=છેડા; અંત

અસંખ્ય=અગણિત

અપાર=પાર વગરનું

વાવાઝોડું=પવનનું તોફાન

ચાદ=ફામ; સરત

કાટકા=મોટા અવાજ

છળવું=ડરવું; બીવું

દેવળ=દેહરૂં

અતિવૃષ્ટિ=વશો વરસાદ

ફુકાળ=અનાજ પાણી ન

મળે એવો વખત

હિમ=બરફ

ધરતીકંપ=જમીનનું

હાલવું તે

જવાળા મુખી=બળતો

પહાડ

ભયંકર=ભયાનક

આનંદકારી=આનંદ

આપનાર

મંદમંદ=ધીમે ધીમે

સુખકારક=સુખ કરનાર

નિરંતર=હંમેશાં

અદ્ભુત=અમત્કારી

ઝીણો=હિંડો

આશ્ચર્ય=નવાઈ

દાંગ=તાબુખ

અનંત=જેનો છેડો નહિ

તે; પાર વગરનું

ધોડા=મોળાં

છાયા=પડછાયો; ઓળા

સ્વપ્નવશ=સ્વપ્ના આવે

તેવી સ્થિતિમાં પડેલાં

પાઠ ૨૪.

વિસાત=ગણતરી; હિસાબ

ઈંદ્રિયો=જે વડે કામ અને

જ્ઞાન થાય છે તે

અહ્વાડ=વિધનો ગોળા

કાર્યો=કામો	પાઠ ૨૫.	પદ=પગ
વ્યાપિ=ફેલાયલો	બાળા=બાળકી	પ્રણુમીએ=નમીએ
સર્વ શક્તિમાન=અધી	બોધ=ઉપદેશ	રૈ'મ=રહેમ; મીઠી નજર
શક્તિવાળો	પ્રભાત=ઝળહળું થવા	ભાંડુ=ભાધબેન
સર્વવ્યાપી=અધે ફેલાએલો	માટે ત્યારથી સૂર્યોદય	ભાવ=પ્રેમ
આપોઆપ=પોતાની મેળે	થતાં સુધીનો વખત;	આણી=લાવી
હેતુ=મતલબ	મળસકું; વહાણું	ઉત્તર=ઉમંગ; હોંસ
ઋતુ=રત; મોસમ	પરમ=મોટા	ઉચરીએ=ખોલીએ
દયાવાન=દયાળુ	પરમેશ્વર=મોટો ધર્મર	મધુરવાણી=મીઠા શબ્દ
આરોગ્ય=તંદુરસ્ત	લીંચે=લપચે	ધોંધાર=અવાજ
સોસવું=વેઠવું; ખમવું	ઉત્સાહ=હોંસ; ઉમંગ	સમય=વખત
પૂર્ણ=પુરું	કાજ=કામ	કોટી=કરોડ
નારાજ=નાખુશ	સ્નાન=નહાવું તે	આગે=અગાડી
કૃપા=મહેર; યાદ	ભોગ=દુઃખ ભોગવવું તે	રંગ=પાસ
ભાવ=આસ્થા; શ્રદ્ધા	આરાધીએ=પુંજીએ;	ખંત=કાળજી
પ્રાર્થના=અંદગી; સ્તુતિ	ભજીએ	સકળ=અધા; સધળાં
	જંજળ=ખટપટ	કા'ન=કહાન કવિ

સમજીતી—સૌ બેનો હંમેશાં સવારમાં ઉઠીને; મોટા પરમેશ્વરનું નામ લખીએ, પછી મનમાં ખરો ઉમંગ અને આનંદ લાવીને સધળાં કામ ખરાબર કરીએ, સૌ બેનો હંમેશાં સવારમાં બિઠીએ. (૧) નહાવાથી શરીર સુધરે છે અને રોગના ભોગ થતા (રોગનું દુઃખ ભોગવતા) બચીએ છીએ; ચિત્તને સુધારીએ, પરમેશ્વરને ભજીએ અને જગતની ખટપટમાં ફસીએ નહિ. (ટેક) (૨) મા અને આપનાં પગને હેતથી નમીએ મતલબ કે માઆપને પગે લાગીએ, ભાધબેનમાં મીઠી નજરથી

હેત લાવીએ, ધરનું સઘળું કામ ઉમંગથી શીખીએ, અને મોઢેથી મીઠી વાણી મોલીએ. (૨૬) (૩) જ્યાં આઠ વાગે કે ઠાઠ મૂકી દબને અવાજ કર્યા વગર પ્રેમથી પાઠ કરો નાનપણુનો વખત શીખવાને માટે સારો છે આગળ કરોડો ઉપાયથી એ (વખત) આવશે નહિ. (૨૬) (૪) સારા માણસની દોસ્તીનો પાસ હંમેશાં લેવો મતલબ કે સજ્જનની દોસ્તી હંમેશાં કરવી અને નકારા માણસને જોઈ આધા ખસવું મતલબ કે દુર્જનની દોસ્તી કરવીજ નહિ; સુખમાં અને દુઃખમાં જીવ આનંદમાં રાખવો એમ શરીર અને મનને ધણું કસવું. (૨૬) (૫) કાળજી રાખીને સઘળા સારા સદગુણો શીખવા અને હંમેશાં સારી વાત પણુ સાંભળો તોજ આ લોક અને પરલોક સુધરે મતલબ કે મૃત્યુ લોક અને સ્વર્ગ લોક બંને કામ સધાય. કહાન કવિ કહે છે કે ઉપધી શિખામણો પ્રમાણે જે નારીઓ ચાલશે તેની નિંદા થશે નહિ. (૨૬) (૬)

પાઠ ૨૬.

પૂર=રેલ
મુરકેલ=અધરી
તરાપો=વાંસ બાંધીને
પાલખ જેવું કરે છે તે
વાત્રક=ખેડા જિલ્લામાં
નદી છે
ખેખડ=ટેકરાનો ઝૂલતો
ભાગ

પટ=પહોળાઈ
છોળો=મોળાં
વિદ્ય=હરકત; ઈંગ
પોચા કાળજીની=ખીકણ
છળી=ડરી
છાતીપુર=છાતીજેટલુંઉંચું
અધખોલો=એક બાજુએ
થોડો ઉઘાડો

પ્રમાણ=માપ
તદન=ખીલકુલ
અશક્ત=શક્તિ વગરનું;
કમજોર
વ્યસની=ટેવવાળો
સુસ્તી=મેચેની; આળસ
રસ્તો=ઉપાય; ઇલાજ
વપરાશ=વાપર; ઉપયોગ
કસુંખો=અરીણું પાણી

પાઠ ૨૭.

દીચણપુર=ધુટણ જેટલા
ભમરા=વમળ; પાણી
ગોળ ચક્રર ખાય છે તે

પરિણામ=છેવટ; ફળ
કેરી=ધેન ચઢે એવો; માદક
અસર=ફળ; પરિણામ

રિવાજ=ધારો
પ્રસંગોએ=વખતે
જુસ્સો=જોગ; જોર

હૃદય=લોહીની ટાંકી
 જ્ઞાનતાંતુ=મગજને ખખર
 પહોંચાડનાર તાંતણા
 આંતરકુંડ=પેટના ડાબા
 છેડાથી તે ગાંડની
 કુલ્લી લગીની નળી
 ઉત્તમ=સૌથી સરસ; શ્રેષ્ઠ
 અંશ=ભાગ
 પાસ=અસર
 અવળ=કવખતે
 સેવન=કામમાં લેવું તે
 સંભાળ=ખરદાસ
 છુટથી=મરણ મુજબ
 ખમેલ=હરકત; અડચણ
 તંદુરસ્તી=સુખાકારી
 બંધી=મના; મનાઈ
 ચોકી=પહેરે; તપાસ
 ઈજરો=પરવાનો; પર
 વાનગી; કંટ્રાક્ટ

ધનરદાર=ઈજરો રાખ-
 નાર; કંટ્રાક્ટર
 બદી=દુરાચરણ; ખરાબ
 ટેવ
 પાઠ ૨૮.
 પનથટ=ઓવારો
 પેખો=જીભ
 વિમળ=મેલ વગરની;
 સ્વચ્છ; નિર્મળી
 છીપે=મટે
 તરસ=પ્યાશ, શોષ
 બેઠું=ગાગર ને ઘડો
 શિર=માથું
 શિરપરે=માથાપર
 રવ=અવાજ
 ઉર=મન
 નાવડી=હોડકું
 નૌકા=હોડી; વહાણ
 જહાજ=મોટું વહાણ

વિદેશ=પરદેશ
 વાંવો=ઝોરિઓ; ઝોરો
 વણજ=વેપાર
 નફો=ફાયદો; લાભ
 કીઓ=કચો
 બગ=બગલો
 ધ્યાન=રમરણ
 મછ=માછલાં
 તયારી=તૈયારી
 પુરણ=પુરું
 વામે=દૂર થાય
 નભ=આકાશ
 નભવિષે=આકાશમાં
 તહાં=તે દેશો
 તરુ=ઝાડ
 છાંય=શીંગો; છાંમડો
 ઘસારો=ઝડપથી
 સિંધુ=દરીઓ
 ગમન=જવું તે

સમજૂતી—આ દહાડામાં (ફાગણ ચૈત્રમાં) ઓવારા પર ઉભા રહીને નિર્મળ, વાંકડી નદીને જતી જીભો; તે બહુ શોભે છે, તેમાં (નદીમાં) કાચના જેવું ઘણું ચળકતું પાણી વહે છે. તેવું મીઠું પાણી પીવાથી મોંઢામાંની તરસ મટે છે. (૧) ત્યાં જઈને આયડીઓ અને પુરુષો હોંસથી નહાય છે. કેવાં તરે છે! ને ગમતમાં રમીને ખુશી

થાય છે । કોઈ (હુમકા) ધુએ છે. કોઈ ઝડપથી પાણી ભરીને મનમાં ઉમંગ લાવીને માથા પર ખેડાં મૂકે છે, (૨) મોજા માણસો સ્વચ્છ (જેમાં કાદવ પાણી ન હોય તેવી) હોડીઓ ચલાવે છે; જુઓ, વહાણ માલ લઈને ઝડપથી આવે છે; ઘણા માણસો મોટા વહાણમાં બેસી (વેપાર માટે) પરદેશ જાય છે; વેપારમાંથી ઘણા લાભ અને લાંબા મળે છે. (૩) સારી ચળકતી ઘણી માછલીઓ ફૂટે છે, પણ કયો માછી પકડશે તે તે જાણે નહિ. વળી યજ્ઞલાઓ (શિકારને માટે) ઘણું ભારી ધ્યાન રાખી બેઠા છે, તેઓ માછલાને ભેવા ઝડપથી તૈયારી કરે છે. (૪) પશુ, પક્ષીઓને પુરેપુરું (જોઈએ તેવું) સુખ મળે છે; કારણ કે સાઈ ચરવાનું મળે છે, જેથી ભૂખનું દુઃખ દૂર થાય છે, આકાશમાં ચંદ્રમા ખીલીને તે (ચંદ્રમાનું પ્રતિબિંબ) પાણીમાં પડીને ત્યાં વારંવાર તરતો હાલે તે જુઓ (૫) કિનારા પર ઊગેલાં ઝાડો ખડુ સારો છાંયડો કરે છે, પંખીઓ ફૂટે છે ને અવાજ કરે છે, (બોલે છે) અને વળી ઉડી જાય છે, તે ચાલાક, વાંકીચુકી ધસારા બંધ ચાલતી નદી સમુદ્ર ભણી જવાને માટે ધ્યાન રાખે છે. (૬)

પાઠ રહ.

ધેરાવો=ફરતો ધેર
ખરી ઉંચાઈ=સગસરી
ઉંચાઈ
ચઢણુ=છેક ઉપર ચઢ-
વાનો માર્ગ; ઢોળાવ
કિલ્લેખંધી=કિલ્લા કોટનું
કામ
પુરજ=ધુમટ

હૈયારખી=છાતી સુધી
આવે એવી ભીંત
નરદમ=એકલા; નર્યા
વાર=ચાડ; તણુ ટુટ
સ્થિતિ=હાલત
ભવ્ય=ઘણું મોટા ને
શોભિતાં
ખંડેર=પડી ગયેલી
ધમિરતો

ખડક=ખરાબા
ઉપલાણુ=ઉપરના ભાગે
પતાઇ રાવળ=પાવાગ-
દનો ધણી; (તેના
વંશના ખારીઆ ને
છોટા ઉદેપુરના રાજા છે.
છાતી રોકું=છાતી ખરા-
બર ઉંચું; છાતીપુર
ખાઇ=ખાડી

પીર=મરણ પામેલા	કૃપા=મહેરબાની	લંબાવ=વધાર; ફેલાવ
મુસલમાન સાધુ	વાંઝીઉં=છોકરાં વગરનું	જગનાથ=જગતનો ધણી;
દેરડી=દેવડી	ઝોઘું આવે=મન દુખાય	પરમેશ્વર
દંતકથા=મોઢાની ચાલતી	સ્વામી=ધણી; વર	વેરી=શત્રુ
ખરી ખોટી વાત	આરોગ્ય=તંદુરસ્ત	વિખેરવા=ખુદા પાડવા
વેષ=સોંગ; દેખાવ	સાધન=સાહિત્ય; સામગ્રી	કાળ આણુ=મારી નાખ
અલૌકિક=માણસમાં	હરાન=દુઃખી	બંધ પાડ=એસાડ
હોય તેવું; દેવીના જેવું	ખોટ=નુકસાન; ટોટો	ઢપ=કીનો; વેર
રૂપ=ખુબસૂરતી; દેખાવ	અસંતોષ=સંતોષ નહિ તે	કેશ=કંકાસ; કજીઓ
પાલવ=લુગડાંની કેર	સંતોષી તે સદા સુખી=	સાન=સમજણ; અકલ
શાપ=પદદુવા	જે માણસ સંતોષ રાખે	હુનર=કસબ; કળા
ખરાખી=પાયમાલી	છે તે હંમેશાં સુખી	અમઘેર=અમારે ઘેર
તળેટી=પર્વતના મૂળ	રહે છે.	જંપ=નિરાંત
આગળની જગો	મંત્ર=ગુપ્ત વિદ્યા	સંપ=એકતા; એક્ય
દિવાન=પ્રધાન; વજીર	સંભારવું=ચાદ કરવું	સધો=મળો; થાઓ
ઘોઠાં=ખજરો	પાઠ ૩૧.	કલ્યાણુ=રહું
આખાદ=સુખી	રાજગીત=રાજ સંબંધી	ગંજ=ઢગલો
પાઠ ૩૦.	માયન	પ્રેમ=કિતમ
સંતોષી=સંતોષવાળો	રક્ષ=રક્ષણ કર	મનુ=હંમેશ; કાયમ
વિદ્વાન=પંડિત; બહુલો	દેવ=ધર્મ	ક્ષમ=સુખ; આરોગ્ય
પરમાર્થ=બીજાનું સાર	પ્રાદ=મોટા	સદ્ભિમાનને=સારી ઉંચી
કરનાર; પરગળુ	જયવંત=જયવાળા	લામણીથી
સુખોષ=સારો ઓષ	કીર્તિ=મોટાઈ	પૂજ્ય=પવિત્ર; પૂજવાળો
માર્ગ=ઉપાય; દલાલ	યશ=જશ	પ્રત્યે=તરફ

પાંચમાં=છાયામાં;	ધણી; પ્રભુ	કલ્યાણકારક
આશરામાં	મહારાની=મોટા જ્ઞાન-	પાર=સુધી
ધર=રાખ	વાળો; ધણા જ્ઞાનવાળો	રાજભક્ત=વફાદાર
શક્તિમાન=જોરાવર	પ્રાર્થના=સ્તુતિ	એકદીલ=સંપ
રાજેશ્વર=રામના પણુ	શુભકાર=સાર્ કરનારી;	સ્વીકાર=કબુલ કર

સમજાવતી—હે પરમેશ્વર ! તું મોટા રાજ (પાંચમા જ્યોર્જ) તું રક્ષણ કર, એ મોટા (પાંચમા જ્યોર્જ) ધણાં વરસ જીવજો, હે ! પરમેશ્વર તું મોટા રાજનું રક્ષણ કર. એમને ધણા કીર્તિવાન બનાવ. મોજમજ, મોટાઇ અને આપર આપ. અને બહુ વરસ એમનું રાજ અમારા ઉપર રાખ, હે પરમેશ્વર તું મોટા રાજનું રક્ષણ કર. (૧) હે જગતના ધણી પરમેશ્વર તું ઊઠ, એના શત્રુઓને છુટા પાડવા તું ઊઠ, અને તેમને મારી નાખ. બધી અદેખાઇ અને કજીઓ મટાડી દે; અને અક્ષલ અને કળનો વધારો થાય એવું કર. અમારે ઘેર હંમેશાં નિરાંત, સંપ અને કલ્યાણ થાય એવું કર. (૨) મોટા જ્યોર્જ રાજ પર હંમેશાં જોર, આપર ને સુખનું દગલાખંધ ઉત્તમ દાન કર. (મતલબ તું એમને હંમેશાં ધણું જોર, આપર ને સુખ આપ) સારી ઉચી લામણીથી ગરીબ અને તવંગર અથવા પ્રજા અને રાજ એમનું રાજ પવિત્ર છે એમ જાણે, અને જ્યાં ત્યાંના લોક એમનાં નામ પર હેત આણે એમ કર. (૩) હે ! સર્વ શક્તિમાન, રાજઓનો પણુ રાજ મોટા જ્ઞાનવાળા પ્રભુ તું એમને તારા આશરામાં રાખ. પૂર્વ કિનારાથી પશ્ચિમ કિનારા સુધી એટલે આ પારથી પેલે પાર સુધી દુનિયામાં કલ્યાણ કરનારી ધણી પ્રાર્થના થાય એમ કર, અને વફાદારનો સંપ કબુલ કર. હે ! પરમેશ્વર તું મોટા રાજનું રક્ષણ કર. (૪)

ભાગ ૨ જે.	સ્વામીનાથ=પતિજી	કરી શકે એવી; કામળ
પાઠ ૩૨.	વિખુટી=જુદી	આંખ ફેરવીને=ગુસ્સે
સીતા=રામની સ્ત્રી;	સમજીત=સમજાવ્યું	થઈને
જનકની પુત્રી, જનકી	એકની એ થઈ નહિ=	ધમકી=ખીવડામણ; દમ
જનક=મિથિલાપુરીના	માન્યુ નહિ	દહતા=અડગપણું; પાકો
રાજા	છેવટ=આખર	નિશ્ચય
રામચંદ્ર=દશરથના પુત્ર	માણું=ભોગવું	સીતાના વીત્યાં=સીતા-
બાગ્યેજ=જવલેજ	વિયોગ=જુદા પડવું તે	જીને જેવાં દુઃખ પડ્યાં
સ્વયંવર=ઠગ્યાવરને માટે	સાથ=સંઘાત	તેવાં મેં વેઠ્યાં
જે સભા ભરવી તે	સહન કરીશ=વેડીશ	પાઠ ૩૩.
ખ્યાતિ=વખાણું; તારીફ	તપ્પર=તૈયાર	પુરાણો=હિંદુઓના એ ના-
વરવા=પરણવા	અથાગ=ધણો	મના જીના ઇતિહાસના
અયોધ્યા=સરીયુ નદીને	આમદ=હઠ	ગ્રંથો. (પુરાણ અદારછે).
કાંઠે શહેર છે	અતિશય=ધણોજ	શ્રી કૃષ્ણ=દેવકીના પુત્ર
દશરથ=અયોધ્યાના સૂર્ય	ખાતર=માટે; વારતે.	જન્મવકુળ=યદુકુળ; (એ
વંશી અજ રાજના પુત્ર	હળભેદ=કપટ	નો મૂળ સ્થાપનાર યદુ
વરમાળ=વરને પહેરા-	હરણ કરી ગયો=છાની	રાજા હતો તેથી એ
વવાની માળા	રીતે લઈ ગયો	નામ પડ્યું છે)
આરોગી=પહેરાવી	લંકા=સિંહસદ્વીપ. (એ	દ્વારકા=ગાયકવાડ સર-
કૈકયી=દશરથની નાની	હિંદુસ્તાનની દક્ષિણમાં	કારના તાખાતું ને
રાણી	ખેટ છે.)	કાઠિઆવાડના વાયવ્ય
ખટપટ=કપટ; જંગળ	અશોકવાડી=વાડીનું	કોણમાં આવેલું શહેર
વનવાસ=વનમાં રહેવું તે	નામ છે	(એમાં રણછોડજીનું
ખિત્ર=દીલગીરી; દુઃખી	નાજીક=દુઃખ ન સહન	દહેરું છે)

ધો. ત્રીજાનો મુખ. શિ. તથા ધો. ૧જાનો ડિક્ટે. શિ. ૦-૨-૬ [૨૩]

મૌર્યવંશ=મુરા રાણીને	સ્તંભ=થાંભલા	લશ્કર ગોઠવી દીધું
વંશ	મૂળતરવો=જે મુદ્દા કે	દુર્ભાગ્યે=કમનશીબે
સ્થાપના=મંડાણુ; શરૂઆત	સિદ્ધાંતો પર ધર્મ	સામેલ=દાખલ
મગધ=બહાર	રચાયો હોય તે	સતી થવું=ધણીના મુ-
સંગમ=મોટી નદીને	કાયમ=હયાત; ચાલુ	ડદા સાથે જીવતાં
નાની નદી જે ઠેકાણે	લેખ=લખાણુ	બળી મરવું
મળે છે તે જગા	લિપિ=લખાણ	અણીને વખતે=આખર
સમર્થ=બળવાન	મુખ્યત્વે=ધણું કરીને	ધડીએ
મિત્રાચારી=દોસ્તી	હિંસા=હત્યા; ધાત	ડુમો=મન ભરાઇ આ-
યુનાન=ગ્રીસ (એ યુરોપ	વડીલ=મોટા	વવું તે
ખંડની દક્ષિણમાં	જમણુ=સાધુ	સમ્યા=મટયા
દેશ છે)	ઉડાઉ=ગેરવાજબી	ધર્મ=ફરજ; કર્તવ્ય
સુદર્શન=તળાવનું નામ છે	ખરચ કરનાર	આધીન=તાબે; વશ
પૌત્ર=છોકરાનો છોકરો	સદાચાર=સારી ચાલ	સલાહ=અભિપ્રાય
અશોક=મગધનો રાજા;	હિત=ભલું; કલ્યાણુ	વિદ્ય=હરકત; અડચણુ
ખિંદુસારનો પુત્ર	મત=ધર્મનો પંથ	કોટી કરવી=વહાલ આવ-
ઈ. સ. પૂર્વે=ઈસ્વીસન	વૃત્તાંત=હકીકત; ખ્યાન	વાથી ગળે બાઝવું તે
પહેલાં	લાડી=વહુ	ગદગદ કંઠે=છાતી ભરાઇ
નિરાધાર=આધાર વગરના	લંકાની લાડી ને ધોધાનો	આવેથી ગળામાંથી
ધર્મશાળા=મુસાફરલોકોને	વર=વહુ સિંહલદ્વીપની	અચકાતા શબ્દો નીકળે
ઉતરવાનું મકાન;	ને વર ધોધાનો (કા-	અપાસરો=જેન સાધુ-
મુસાફરખાનું	ઠીલાવાડ)	ઓને રહેવાની જગા
ધોરી=સરીમાં	પાઠ ૩૪.	અણુધારી=ઓચિંતી
ચોતરા=અણુતરા	ધેરો ધાલ્યો=ઓગરદમ	આકૃત=દુઃખ; સંકટ

સમુતું નથી=સમજ	ઉમળકે=હોંસ	વાર મોકલે છે તે
પડતી નથી	ખાતર=ચોર લોકોએ	બળાત્કારે=જોર જીલમથી
આભાર=પાડ; ઉપકાર	ધરમાં પેસવાને પાડેલું	સગપણુ=સગાઈ
વાસ=રહેઠાણુ; મુકામ	ખાકું	દરવાન=દરવાજાની ચોંકી
પ્રસન્ન્યો=જન્ન્યો	ખોળ=શોધ	કરનાર; દારપાળ
નમન કર્યું=નમસ્કાર કર્યા	આરોપ=તહોમત; આળ	મ=મા; નહિ
ફોજ=લશ્કર; સેના	અનુમાન=ધારણા; અટકળ	ખોય=ખોડ; ખાંપણુ;
પાઠ ૩૫.	કલ્પના=ધારણા; અનુમાન	એથ; બટ્ટો
બહારવટું=જંગલમાં	તિલક=ટીલું	સમજીતી=હે ! માણેક
રહીને ગામ લૂટવાં તે	પાઠ ૩૬.	તું ૨૬ નહિ અને
કોઠલો=દહીં, દૂધ વગેરે	જીનાગઢ=ગીરનારની	આંખો લાલ ન કર.
મૂકવાનો માટી અથવા	પાડોશમાં શહેર છે	જો મરતી વખત
લાકડાનો ધાટ	જોગ=યોગ; વખત	માને યાદ કરીએ તો
રાજવંશી=રાજના વં-	ખેદ=દીલગીરી	વંશમાં બટ્ટો લાગે
શમાં અવતરેલો	માથું=માંગણી	દેરડી=દેવડી
રેખા=લીટીઓ; કાપા	ભાટ=વખાણુ કરનારી	ખોદે તે પડે=ખીજને
પંજે=હથેલીને આંગળાં	બ્રાહ્મણની એક જાત	નુકશાન કરવાને તે
મળીને જે હાથનો	બદલો=આભાર; પાડ	જે ઉપાય કરે તેજ
ભાગ થાય તે	પકિની=ઉત્તમ વર્ગનીઓ	ઉપાયથી પોતાને નુક-
ધરિદો=મનમુખો; વિચાર	વેરે=સાથે	સાન કરે
કામફું=ધનપ	શોભા=આખર	પાઠ ૩૭.
તીર=આણુ	ખાંડું=તલવાર; કેટલીક	સોલંકી=ચાલુક્ય (એ
આશ્ચર્ય=નવાઈ	વાર રાજઓ જાતે	રજપુત વંશનું નામ)
દહતા=મનનું અડગપણું	પરણવા ન જતાં તલ-	સગીર=નાની; કાચી

ચોહાણુ=રજપુત વંશનું

નામ

દિલ્હી=હસ્તાનાપુર;

જમના નદીપર શહેર

છે. હાલ હિંદનું રાજ-

ધાનીનું શહેર છે.

રજપુત અને મુસલ-

માની રાજ્યની રાજ-

ધાની હતી.)

તલપ=ઉતાવળથી લેવાને

પડવું તે

ઝંઝુમી=તલપી

ધૂળખલાની=નજીવી

મુરાદ=પ્રત્યક્ષ; આશા

શક=સંદેહ

કુસંપ=અણુખનાવ

ખુવાર થવું=પાયમાલ

થવું; નાશ પામવું

દણંત=દાખલો; ઉદાહરણુ

માણું=માગણી

ખૂબસુરત=દેખાવડી

હાડેહાડ=રૂંપેરૂંપે

ડંકો=નગારું; ઢાલ

માંડલિક=ખંડિઆ

જય=જીત; ક્રતેહ

યુદ્ધ=લડાઈ

કોપે=ગુસ્સે થાય

એકમત=સંપ; એકમ

કમરખાંધવી=સામા થવું

પ્રસંગ=વખત

તા=હાથ

અંકુશ=હાથીને વશ

રાખવાનું અણીદાર

નાનું હથિયાર

ત્રિશુળ=ત્રણ પાંખાવાળું

હથિયાર

સાંભર=સાંભર સરોવ-

રની આસપાસનો ભાગ;

અજમેર

વિચિત્ર=નવાઈ જેવી

આવેશ=ગુસ્સો

પરાજય=હાર

પાઠ ૩૮.

વાઘેલા=વંશનું નામ છે

(વાઘેલ ગામની જા-

ગીર મળી હતી તેથી

વાઘેલ નામ પડ્યું.)

અણુહીલવાડ=પાટણુ

(સરસ્વતી નદીને કાંઠે

ધ. સ. ૭૪૬માં વન-

રાજ આવડાએ અણુ-

હીલ ભરવાડના નામ

ઉપરથી વસાવ્યું હતું)

વેરાન=ઉજળડ; વસ્તી

વગરનો

શરણુ=તાબે

આજીજી=કાલાવાલા

ભંડાર=ખજાનો

જનાનખાનું=સ્ત્રીઓને

રહેવાની જગા

સર કરવું=જીતવું

ખેગમ=મુસલમાન પાદ-

શાહની ઓરત

મલેક કાફુર=ગુલામનું

નામ છે. (એને ખંજા-

તની હુંટમાંથી અલા-

ઉદીન લાવ્યો હતો)

ખેત=યુક્તિ; સંકેત

માનભંગ=અપમાન

કલંક=ડાઘ

સ્વાધીન=પોતાને તાબે

પાઠ ૩૯.	ઓરસ=મેળા	સહ=વહાણુના કુવાને
દુરાચરણી=ખરાબ	પાઠ ૪૦.	આધારે રહેલા કંતાન
ચાલનો	વરાળ=આફ	કે દોટીના જડા કપ-
ખંડ=હુલ્લડ	નિરંતર=હંમેશાં	ડામાં પવન ભરાવાથી
પડે=જાતે	ધટ=જાડી	વહાણુ જલદી ચાલી
ઇલ્લાખ=ઉપમા; ખિતાખ	ધુમસ=ધુણીના જેવી	શકે છે તે
પશ્ચાતાપ=પસ્તાવો	વરાળ; ઓસ; દવ	સપાટી=ઉપલો ભાગ
દીલગીર	ઝાકળ=કંડીના જેરથી	આરપાર=એક છેડાથી
ઘેર=પાપી	હવામાંની વરાળનું	ખીજા છેડા સુધી
અદલ=વાજખી	પાણી ચલું તે; ઠાર	ઉલટી=વિરુદ્ધ; સામી
વાટપાડુ=રસ્તે લૂટી લેનાર	મેતીઆ=મેતીના દાણા	પાઠ ૪૨.
કાસળ=જડ; મૂળ	જેવા ટપકાં	વાધિક=વરસની
સરહદ=છેવટની હદ	વાદળાં=વરાળનો જથ્થો	ગતિ=ચાલ
વસુલાત=જમાવધી	કરા=બરફના ઠાંકરા	વિશાળ=વિસ્તીર્ણ; લાંબા
આખાદી=ચઢતી	આકાશમાંથી પડે તે	પહોળા
અમદાવાદ=સાબરમતી	પાઠ ૪૧.	પીડ=વાંસો
નદીને કાંઠે શહેર છે	દેશ=ધણા ઇલાકા અને	આર=બમરડાની વચ્ચે
અહોનાં ધેત્રીએડાં	પ્રાંત મળીને થયેલો તે	લોહાની અણીદાર
ને મરકી વખણાય છે.	પહાડ=જમીન પર જે	ખીત્રી જડેલી હોય તે
ખંડ નામ અહમદા-	મેટા ડુંગરા આવેલા	જોત=સીધી લીટીમાં
ખાદ છે)	હોય તે	પડતો પ્રકાશ
પ્રવાહ=વહેણુ	મેળા થઈ ગએલાં=મળી	પાઠ ૪૩.
ખ્યાતિ=નામના	ગએલાં	અગાસી=ધાણુ
અઘાપિ=હજી પણુ	ટાય=શિખર; ઉપલો ભાગ	કરાંડી=કપાસ, તુવેર

વજેરેના સુકા છોડ	ખળી=કણસલામાંથી	ફૂવારા=જેમાંથી પાણી
ખુપરા=ભોંયમાં દટાએલાં	અનાજ છૂટું પડવાની	ઉચે ઉડે છે તે
સુકાં ઠુંકાં	જમા	ચંદન=સુખડ, કેસર
કાઢા=નીક; કાંસ	ચીરા=ફાટ; ચીરાડા	વજેરેને પાણીમાં ધસીને
કાંસ=પાણી જવાનો	કડખ=જીવારના સુકા સાંઠા	લયકા જેવું બનાવે
માર્ગ; નીક	સરકાર ધારાના=મહેસુલ	છે તે
ટેટી=ખડખુચ	વજેરેની	લાગ=લાગે
ખાતર=કોઈ ગએલો	ધારાના=વેરાના	કાયલ=મધુર રાગનું
કચરો વજેરે	શીતળ=દંડો	કાળા રંગનું પક્ષી
ખરીફ=ચોમાસામાં વ-	પાન=પાંદડાં	મીઠા બોલ=મધુર શબ્દ
વાતાં ધાન્ય	ખરે=ભોંયપર પડે	મીઠાં વેણુ
વાવણી=રોપણી	કડોળ=દ્વિલ્લ ધાન્ય	વણુતોલ=ધણોજ
કરપી=રાંપડી	તંબોળ=પાન	ખાસું=મજનું; સાંરૂં
નીંદી=ઉખેડી :	ધરે=પહેરે; ઓઢે	ડુખાડુખ=ડુખી ગએલી
હેલી=લાગલાગટ વરસાદનું	જાલ=ઉનનું કીમતી વસ્ત્ર	ઉચારે=બોલે; માય
આવતું તે	બલી ખાત=સારી રીતે	મલાર=રાગનું નામ
નિરાંત=ચેન; સુખ	ઉડા જળ જાય=પાણી	ચંપેલી } એક જાતનાં
વળે છે=ચાય છે	સુકાઈ ઓછું ચાય	જીવ } સુગંધીદાર
માફકસર=જેમએ તેટલો	પામે=આવે	જાય } સફેદ ફૂલ
તીડ=ખેતરને નુકસાન	કેસડાં=કેસડાનાં ઝાડનાં	ચંપો=પીળા રંગનું
કરનાર તપખિરીઆ	ફૂલ	સુગંધીદાર ફૂલ
રંગના પાંખવાળા પક્ષી	ગુણુવાન=ગુણુકારી; ફાયદા	બલા=સારાં
ધમાલ=ધામધુમ	વાળા	ફૂલાય=ખીલે
રવિપાક=શિયાળ પાક	હોજ=પાણીની ટાંકી	માટ=માટે

ચાખડીઓ=પાવડીઓ | હિંચોળા=હીંચકા | ખાટ=ખાટલા

સમન્વૃત્તી—ટાઢની મોસમમાં ઠંડો પવન વાય, ઝાડનાં પાંદડાં ખરી પડે; ધઉ, ગોળ, (શેરડી) કપાસ અને કઠોળ પાકે, અને લોકો ટાઢથી શરીર ફાટે નહિ માટે શરીરે તેલ ચોળે અને પાન ખાય. (૧) ટાઢ વાય નહિ માટે લોકો શરીરે ડગલા પહેરે અને શાલ, ઓઢે ગરીબ લોકના ટાઢથી પગ અને ગાલ ફાટી જાય, એ ઋતુમાં (શિઆળામાં) રાત ધણી મોટી હોય છે અને દિવસ નાના (ટુંકા) થાય છે અને શરીરમાં સારી રીતે (સારો ખોરાક ખાવાથી) જોર આવે છે. (૨) ઉનાળામાં કુવા, વાવના પાણી ઉંડા જતા રહે છે—ઘટે છે અને નદીને સરોવરના પાણી સુકાઈ જઈને ઓછા થાય છે, સઘળી વનસ્પતિને નવાં પાંદડાં આવે છે અને સારાં ગુણવાળાં કેસુડાંના ફૂલ પશુ થાય છે. (૩) ગરમીની મોસમમાં હોજ, પુવારા અને બાગ સારા લાગે છે. તેમજ ચંદન અને વીંજણા વહાલા લાગે છે; કારણ કે એથી ઠંડક વળે છે. કાયલ મીઠા ખોલ ખોલે છે અને તાપ ધણોજ પડે છે. (૪) વરસાદની ઋતુ ધણીજ મજની લાગે છે. દુનિયા પાણીમાં ડૂબેલી દેખાય છે મતલબ કે બધેજ પાણી પાણી થઈ રહે છે, લોકો મલાર રાગ ગાય છે અને ખેડુતો ખેતરમાં વાવણી કરે છે. (૫) ચંપા, ચંપેલી જીંઘ, જય અને ગુલાબનાં ફૂલ સારાં ખીલે છે. ચોમાસાના સુખને માટે લોકો છત્રી, પાવડી, હીંચકા અને ખાટલા વાપરે છે. (૬)

પાઠ ૪૪૦.

ઇલાકો=ધણા પ્રાંત જીલ્લા	રાજ્યોનો જયો	તાખાનો ભાગ
અને એબન્સિ મળીને	નકશો=ગામ, શહેર કે	પ્રાંત=ધણા બિલા, અને
અએલો તે	દેશનો ચીતરેલો નમુનો	સંસ્થાન મળીને
એબન્સિ=નાનાં દેશી	બિલા=ધણા તાલુકા મળી	થયેલો તે.
	અએલો કલેક્ટરના	કમિશનર=વિભાગનો.

ઉપરી અધિકારી	વાકેફગાર=માહીતગાર	ચાપડો=પટો
રાજવહીવટ=રાજકારભાર	પ્રશ્ન=સવાલ	સાવચેતી=અચરદારી
મંડળ=સભા	સગવડવાળાં=જોગવાઈ- વાળાં	આડું અવળું=આગળ પાછળ
ખાતર=માટે	છક=દિંગ; તાજુખ	ભોક=છિદ્ર; કાણું
વિભાગ=ભાગનો ભાગ	ખરું=ખંદર; જ્યાં વહાણો	કસુર=વાંક; તકસીર
હાથ=મોટી	ઉમા રહે તે જગા	તૂણુવું=ભોકને કપડાના
પાઠ ૪૫.	હજીરો=કબર; રોજો	જેવા દોરા વડે ભરી
એક સાહે=એક અવાજો;	રોજો=કબર	લેવું તે; રકુ કરવું.
સાથે	દીવાદાંડી=વહાણોને ખડ-	ખંડ=ઝોરડો
સબલ=ટપ્પો	કતી ખબર પડવા માટે	ચીંગડું=ફાટેલા લુગડાં
ધાડ=લુટારાની ટોળી	દરીઆમાં ઉચો મિ-	પર જોડેલા કકડો
ધાસ્તી=ભય; ખીક	નારો બાંધી તેમાં ફરતો	કાપલા કુપલી=વેતરતાં
એકલદોકલ=એકલા	દીવો રાખે છે તે	નકામા પડેલા કકડા
મહારામણુ=અકળામણુ	ટંકજાળ=નાણું પાડવાની	સંઝલ=સંધરો
ચાણોદ=વડોદરા પ્રાંતમાં	જગા	અંગુઠી=સોય ન ભોકાય
નર્મદા કાંઠે જત્રાનું	ગોદી=બાંધેલી ખાડી	માટે આંગળીએ ટોટી
સ્થળ છે	જેમાં સ્ટીમર વહાણુ	પહેરે છે તે
સિદ્ધપુર=વડોદરા પ્રાંતનું	સમા થાય છે તે જગા	વડ=જાત
સરસ્વતી નદીને કાંઠે	ભાગ ૩.	ઝોટવું=વાળીને બખી-
જત્રાનું ઠેકાણું જેમાં	પાઠ ૪૭.	આ દેવા
માત્ર શ્રાદ્ધ કરવા લોકો	સાળુ=ઐરાંને પહેરવાનું	ફાંટ=દૂર દૂર ટાંકા
જાય છે.	લાલ, લીલા, પીળા	મારવા તે
પાઠ ૪૬.	વઝેરે રંગનું લુગડું	
સરખામણી=મુકાબલો		

પાઠ ૪૮.	પાઠ ૫૦.	પાઠ ૫૨.
કંટાળો=અણુગમો; ત્રાસ વાદે=સરખામણીએ પાલવે=પરવડે; બોજે ઓશિઆળુ=તાબેદાર આંતરસેવો=કપડું લાંબું પડતું હોય તો જોઈએ તેટલું વાળીને દોરો બરવો તે દરજીને આંટે=દરજીથી ચઢી જાય, ફતેહ=જીત; જાય વાદવાળી=ધારવાળી	આંકા=નિશાની; એવાણી આંટી=દોરાનું ગોળ ગુંછળું કાંસડી=કાંસડીના ઘાટના જાડા કાગળપર દોરા વીંટાળેલા હોય છે તે મહાવરો=અબ્યાસ બખીઆ=પાસે પાસે ઝીણા ઝીણા ટાંકા દીવા હોય તે તોછડા=નાની; ટુંકી ચાંપ=દાખવાનો સંચો	બળતણુ=બાળવાના પદાર્થ અસર=લાગણી ધુણી=ધુમાડો પાઠ ૫૩. ફૂંઝણું=ફૂંઝતી ગાય બેંસો વગેરે મોસાળ=માનું પિઅર કોઢીઉં=દોર આંધવાની જગા બાફણું=કપાસીઆ કાલાં ગુવાર વગેરે દોરને ખવડાવવા માટે બાફે છે તે
પાઠ ૪૯.	પાઠ ૫૧.	
સાધન=સામગ્રી તંગ=ચુસ્ત; સજ્જડ વરે=અપે દેખાવ=શોભા ખુલતું=દીલું મેળ=જુકિતબંધ મેળવી દેવું તે ચીંદરડી=લાંબી પટી મગજી=કપડાંને છેડે ગોળ કોર દે છે તે	ગરમી=ગરમ વસ્તુને અડકવાથી જે લાગણી પેદા થાય છે તે ઉકળાટ=ધામ ઉજ્જુતા=ગરમી ઝાળ=આંચ તીવ્રવાહક=જલદીથી વહેવડાવનાર મંદવાહક=ધીમેથી વહે- વડાવનાર	રખારણુ=રખારીની બૈરી નીરી=નાખી પાનો=આંચળમાંથી ફૂંધ આવવા દેવું તે સેર=ઝીણી ધાર વટલોઈ=તાંબડી સેલો=દોહતી વેળા માથ ફૂદે નહિ માટે તેને પાછલા પમે જે દોરડું આંધવામાં આવે છે તે

છટકપાટુ=ખસી જમને	ધુમરડી=ચક્ર ખવડાવ્યા	તરી આવે છે તે.
પાટુ મારવું તે	કોઠી=તાંબા કે પિત્તળની	ચીકટ=ચિકાશવાળો ભાગ
પાટુ=દોર પાછલા પગે	પવાલી	નરી=એકલી
ભાત મારે છે તે	દોણી=છાશ ભરવાનું	ધટ=નડા
સોતું=સાથે	માટીનું વાસણ	ચરખી=પ્રાણીઓના
ડબકાનું=છેલો વારનું	સુથીઈ=ધાસ વગેરેનું	શરીરમાંથી ધી જેવો
સ્વાદિષ્ટ=અતિશય સ્વાદ	મોટી ઉધણુ જેવું	પદાર્થ નીકળે છે તે,
વાળું; લહેજતદાર	ગોળ બનાવે છે તે	પાઠ પઠ.
ઉચ્ચી મઠ=દૂધ દેતી	હાટીઈ=ભંડારીઈ	ક'દોષ=સુખડીઓ;
બ'ધ થઈ	પાઠ પપ.	મિઠાઈ બનાવી વેચનાર
ટંક=એક વખત	તર=મલાઈ	ટકો=સોમો ભાગ
પાઠ પઠ.	પુરણુ=પુરા	પોપણુ=વધારવું; ઉછેરવું
વલોણુ=દહાને વલોવાનું	જીવન=જીવવું તે	બોદાવું=ફૂગવું; કહોવું
કામ	વૃદ્ધિ=વધવું તે; વધારો	પાઠ પટ.
ગોરસું=દૂધ અધરકવાનું	પ્રુમચો=ટાટ; રકાખીના	ધામ=ઉકળાટ
વાસણુ	ધાટની મોટી થાળી	સામટાં=એકદમ; બધાં
રવૈચો=વલોવાનું હથીયાર	અધીરા=આતુર	બનાવટી=જોડી કાઢેલી
નેતરાં=સુતરનાં પાતળાં	અપારદર્શક=આરપાર	ઈંદ્રિ=સ્વર્ગનો રાગ;
દોરડાં	જોઈ શકાય નહિ એવું	દેવતાઓમાં જે મુખ્ય તે.
ડેરા=જેના મધ્યમાં વાંસ	ટાટ=પ્રુમચો	મુગટ=શિરપેચ
પરોવીને ગોળીના મોને	પ્રુલાસો=સમાધાન	હાઠ=જમાવ
બાંધે છે તે; માંકડી	પાઠ પદ.	ફરજ=ધર્મ; કર્તવ્ય
ઝટકા=દોરી પકડી અવ-	માખણુ=છાસ ઉપર	ચોપદાર=છડીદાર
રનવર ખેંચવી તે	ધોળું અને ચીકણું	આરા=હુકમ

નોખત=નગારું	રાકું=જુવારનો સુકો	કાશી=ખુંદ
સજ=તૈયાર	સાંઠો	લહેજતદાર=સ્વાદિષ્ટ;
વાચા=ખોલવાનું ખાન	નાતો=સંબંધ	સ્વાદ આપે એવી
ખડી=ઉભી	દાવો=હક	પુકું=પડ
કર્તવ્ય=કામ; ફરજ	ખોટ=તંગાસ; તંગી	પાઠ ફર.
છીપે=મટાડે; દૂર કરે	પુષ્ટિકારક=જેર આપનાર	આધરણ=ઉકળતું પાણી
કોકો=ચાને ઠેકાણું લોટ	છૂટ=રજા	પુડો=પડ
જેવો ભૂકો વાપરે છે તે;	ઉત્પત્તિ=પેદાસ	સદતી=માફક આવતી
તાડની જાતના એક	વેલો=ભોંયપર પથરાતો	ટેવ=આદત
ઝાડનાં ખીનો ભુકો	છોડ	પાઠ ફર.
છેદીને=કાણું પાડીને	ખડાં થયાં=ઉભા થયાં	ગણપણુ=મિઠાશ
પંકિત=હાર; ઝોળ	વાપર=વપરાશ	વાહ=શેરડીનું ખેતર
અમૃત=મીઠું	કઠોળ=એ ફાડવાળું	કાલું=શેરડી પીણવાનો
સાખ=આખાં પરજ	અનાજ મગ, ચણા,	સંચો
પાકવા આવેલી ફેરી	અડદ, ચોળા, વજેરે	રિવાજ=ધારો
નિર્વાહ=ગુજારો; ગુજરાન	હિસાબ=ગણતરી; ગણના	શુદ્ધ=ચોક્કસ; સ્વચ્છ
પાઠ પદ.	મરજ સારે=કામ બગાડે	રસી=શેરડીના રસને
નમન કરવું=નમવું	બરખાસ કરી=બંધ કરી	ઉકાળવાથી જે મેલ
કાટ=મહારત બાંધવામાં	પાઠ ફર.	ઉપર તરી આવે છે તે
વપરાતાં લાકડાં	કાળજી=ખંત; ચેટક	મરકો=માખણ
સીંચી=એકઠું કરી	કોકડાં=ગુચળાં	અણુગમો=ના પસંદગી
મુખાંધ=ખેવકુદાધ;	કુંખ=ડાંખળી	ખીટ=વિલાયતી લાલ કંદ
નાદની	વસંતઋતુ=ફાગણ ને	પતરાં પતરાંવાળી=જેમાં
સોસવું=વેકવું	ચૈત્ર મહીનો	પતરીઓ એટલે પડ

દેખાય તેવી	કેટલોક ભાગ	ઝાડો થવાનો રોગ
પાઠ ૬૩.	આરાઈટ=એક જાતના	અરચિ=અભાવ; અણુ-
ભાત=રાંધેલા ચોખા	છોડના કંદનો લોટ	ગમો
ડાંગર=છોડવાળું ભાત	સત્વ=કસ	મધુરં મધુરં=ચોડું ચોડું
પંખાળી=પાંખડીવાળી	પાઠ ૬૫.	બેથુમાર=ધણીજ
ત્રાંખાસાળ=પાણુસાળ;	વિચિત્ર=તરેલવાર;	થાળું=મથાળું
તાંખાના રંગની લાલ	સુદ્ધાં=સાથે	ભર=ગીચ; પાસે પાસે
ડાંગર	વણુસાદોડી=દોડીની	બિમારી=રોગ; મંદવાડ
સાળ=ડાંગર	એક જાત	મરી=પત્ની; ઉતરી
મંગાળીઉં=અસલ ખંગા-	જમ=જમરખ	ઓછુંવતું=ચોડું ધણું
ળાથી આવેલું	હુંગળી=કાંદા	કોઠ=ઢોર બાંધવાની જગા
સુખળું=ખી ઉપરની	છૂટે છે=ઝરે છે	વિદાય થઈ=ગઇ
પાતળી અણીદાર સળી	પાઠ ૬૬.	પાઠ ૬૮.
કાનમ=મહી અને નર્મદા	ભાળ=ખોળ; પત્તો	બે બેલ=ચોડું
વચ્ચેનો ભાગ; ભરચ	કળા=યુક્તિ; હુનર	અવયવ=ભાગ
જિલ્લો અને તે નજીકનો	ઉંધી=અવળી; ઉલટી	ક્રિયા=કામ
માયકવાડી મુલક	ઉંધીઉં=ડબડીઉં	માહીતી=જાણ; ખખર
પાઠ ૬૪.	ઓળો=શેકેલા લીલા ચણુ	નાજીક=કોમળ
નિભાવ=ચુનરો; નિર્વાહ	ઢોકળાં=ઘઘડાં	મગજ=મગજનો દાખડો
મેદો=પરસુદી	પાઠ ૬૭.	રક્ષણુ=અચાવ
રવો=દાણાદાર ધઉનો લોટ	બિમાર=માંદાં; રોગી	ફેફસાં=શ્વાસોશ્વાસની
બાલ=ખોળકા તથા ધંધુ-	સંધરણી=વારે વારે	ઈંદ્રિયો
કાનો પશ્ચિમ ભાગ	ઝડો થવાનો રોગ	હૃદય=લોહીની ટાંકી
અને કાઠિઆવાડનો	મરડો=પેટમાં દુઃખીને	કાળજી=પેટની જમણી

બાળુએ માંસનો મોટો	છારી=પડ	માથાવટી=સાડીનો
કટકો છે તે; પિત્તાશય	આવરણ=આયુષ્ય; બિંદગી	માથાપર ઓઢવાનો
પડખે=બાળુએ	અડાયાં=સુકાએલું છાણુ	ભાગ જે ચીકટાય છે તે
આંતરડું=ચુંચળું વળેલો	ગેર=ચાક જેવો લાલ	લટીઆં=લાંબા નિમા-
દોરડા જેવો પેટનો	રંગનો પદાર્થ	ળાનો કુમખો
ભાગ એ જઠરની નીચે	મંજન=માંજવા કે સાફ	અંખોડો=ચીઓ માથાના
ડાખી બાળુ પર છે.	કરવાની વસ્તુ	વાળ ઓળીને માથા
પેટું=પેટની નીચેનો ભાગ	અવાળું=દાંતના પિડિયા	પછવાડે તેની જે ગાંઠ
ખાસ=ગુદું	કંચુસાધ=અખિલાઈ	વાળે છે તે
વાટે=રસ્તે	ઉલ=જીભ ઉપર વળગેલું	લટ=લાંબા નિમાળા
પેટ=ઉદર	વાસી યુંક	ટાલ=માથાના જે ભાગ
જઠર=પાયન થવા માટે	ખોડો=ઉખડેલી આમ-	પરથી વાળ જતા રહ્યા
પેટની ડાખી બાળુએ	ડીની મેલી રબ	દોય તેટલો ભાગ
ખોરાક ભરવાની કોથળી;	વતડવાની=ખંજવાળવાની	સંભવ=આશા
હોજરી	નખીઆં=નખ વડે ખં-	પાઠ ૬૦.
લાગણી=અસર	જવાળવાથી યુમડાં	નાડી=દાંતના કાંડા
ગુસ્સો=મનનો ઉભરો;	જેવું થાય છે તે	આગળની શિરા કે
લાગણી	દાંતી કરવી=કાંસડીના	જે વડે લોહીની ગતિ
પાઠ ૬૯.	દાંતામાં ખડખડડી	તથા રોગ સમજાય તે
સ્વચ્છતા=ચોક્ખાઈ	દોરી ચુંચવી અથવા	જઠરાગ્નિ=પેટની ગરમી
આરોગ્ય=તાંદુરસ્ત	ડાંગરના દાણા ધાલી	એંજન=વરાળ પેદાકરીને
ખસ=ઝીણી ફેદી	તે વડે માયું ઓળવું તે	ગતિ આપનારો સંચો
દાદર=દરાજ	લીખો=જૂ, માકડ વગેરેના	પાઠ ૭૧.
ભયંકર=મંભીર	ઈંદાં	મેળાપ=સમાગમ; મળવું

અંશ=ભાગ	સુસ્ત=આળસુ	ચરખો=કપાસીઆ તથા ર
ભરમ=રાખ; ખાખ	સહીસલામત=ક્ષેમકુશળ	ગુદું પાડવાનો સંચો
ગુસ્સે=ક્રોધે; રીસે	તાર=તાંતણી	માદલાં=ઝોદડાં
વેગ=ગતિ; ચાલ	જાળું=ફાદો	પુણીઓ=રૂના ગાળાનો
કાખ=ખગલ	કોશેટો=પતંગીઆને	વેતેક લાંબો ને આં-
પાઠ ૭૨.	રહેવાની લાંબી ગોળ-	મળી જેટલો જડો
ખખોલ=ખાડો	દડી	આકાર કાંતવા માટે
પિત્તાશય=પિત્ત ભેગું	ગોટી=દડી	તૈયાર કરેલો તે
ચાય છે તે જગા	કોકડી=તરાકના ઉપર	રેંટીઓ=સુતર કાંતવાનો
જઠર=ખોરાક પચાવ-	શંકું આકારે વીંટાળેલું	સાદો સંચો
નારી મુખ્ય ઇંદ્રિય	જે સુતર તે	વાટા=ગોળ આકારની
અન્નનળી=જેવાટે ખોરાક	મ્હેસુર=દક્ષિણ દિંદુસ્તા-	લાંબી પુણી
પેટમાં જાય છે તે નળી	નમાં દેશી રાજ છે	વણુકર=વણુવાનું કામ
માંસપિંડ=માંસનો કોચો	યુક્તિસર=તબવીજથી	કરનાર
પિત્ત=લિલાશ પડતો	સાળ=કપડાં વણુવાનો	તાંતણો=તાર
પ્રવાહી પદાર્થ	સંચો	પાઠ ૭૫.
લાળ=ચીકણું થુંક	પોશાક=લુગડાં	ઝોદો=ખળદને ઝોદાડવા
ઉલટી=ઝોકારી; વામીટ	ટકાઉ=મજબુત; ધણો	સાફ સીવેલું કપડું
કોળીઓ=આસ	વખત ચાલે એવા	રૂવાંટી=કુમળા અને
હવ=પ્રવાહી	પાઠ ૭૪.	છેક ઝીણા વાળ
શેષ=ખાડી	વેણુ=કપાસનો છોડ	ધટ=જાડા
મળ=મેલ; નરક	કપાસીઆ=કપાસનાં ખી	ગીચ=પાસે પાસે
પાઠ ૭૩.	જિન=કપાસ લોદવાનું	ઉઝરડાં=કાપા; ધસરકા
વર્મ=જાત	કારખાનું	લાજમર્યાદા=આખર

અને અદમ	પર હોય તે	શ્વાસ=દમ
મરજદા=અદમ; મર્યાદા	પાઠ ૭૮.	પોપણુ=ગુજરાન; ગુજરો
કુદરતી=ધંધર તરફથી	કુઅડ=ગંદી	સાદું=હલકું
મળેલી	સાવરણી=પુતારો	માંસાહારી=માંસ ખાનાર
પાઠ ૭૯.	પરસાળ=ધરમાં પેસતાં	સેવાળ=લીલ
ફમાલ=મોં સાફ કરવાનો	આવે તે ઝોરડો	ટીશી=કુંપળ; પાંતરાની
કકડો	વહીઓ=દર; બાકાં	કળી
પ્રવેશ કરે=દાખલ થાય	છબ=છાબ	રખેને=કદાચ
હીકળ=કંડી	ખેર=ઝીણી રજ	જવહિં સા=હત્યા; જવને
સુતરાઉ=સુતરતું અનેકું	ઉથામીએ=ઉંચકાને	મારવો તે
ઉકળાટ=ધામ	પાઠ ૮૦.	ધારતી=ખીક
કરકરં=ખરખચડું	ગ્રહણુ=સૂર્ય ચંદ્રના બિંબ-	ગૂમ થવાથી=જતી
ખાળે=અટકાવે	પર પડતી પૃથ્વીની છાયા	રહેવાથી; દેખાતી બંધ
સુજની=રજખ	આંગણુ=બારણા આગ-	થવાથી
પાઠ ૮૧.	ળની જગા	ટળી=મટી; દૂર થઈ
ગરમાવો=ગરમી; હુંફ	ઓકલી=લીપણમાં	ગુંગળાટ=અકળામણ
ઝેબ=ઝોબા	અંચુટેથી પાડવામાં	ઠોકડો=કુદકો
અકારાં=અણુગમો આપે	આવતી નકશી	ચેન=સુખ
એવા	અલગ=એલાયદી; જુદી	લપલપાવીને=બહાર
લૂ=ગરમ હવાનો ઝપાટો	પાઠ ૮૦.	કાઢીને
ગરજ=ક્રમ	માત્ર=ફક્ત	ગોળો=પિંડો
સારતાં=બળવતાં	અંગ=શરીરનો ભાગ	ભવ=અવતાર
પોમ=ફવાંટી જેવું કપડાં	મોજથી=આનંદથી	રમુજ=ગમત આપે એવી
	સમાપ્ત.	

મેસર્સ. સી. ડી. શાહ. એન્ડ કો. લ્હા. ફત.

ત્રિવેદ વાચનમાળા

વર્નાક્યુલર ટેકસ્ટ બુક્

પ્રાવેશિકાના અર્થ	૦-૩-૦
પુ. ૧ લાના	૦-૪-૦
પુ. ૨ જાના	૦-૫-૦
પુ. ૩ જાના	૦-૬-૦
પુ. ૪ થાના	૦-૭-૦
પુ. ૫ માના	૦-૮-૦
પુ. ૬ કાના	૦-૯-૦
પુ. ૭ માના	૦-૧૦-૦
વિદ્યાગીઠ પુ. ૧ લાના	૦-૩-૦
પુ. ૨ જાના	૦-૪-૦
સુરત શહેરનો નકશો	૦-૪-૦

બાળવર્ગની નોટ	૦-૨-૦
પહેલીના અર્થ	૦-૨-૬
બીજીના	૦-૪-૦
ત્રીજીના	૦-૫-૦
ચોથીના	૦-૭-૬
પાંચમીના	૦-૮-૦
છઠ્ઠીના	૦-૯-૦
સાતમીના	૦-૧૦-૦
કન્યા ૧ જીના	૦-૪-૦
કન્યા ૨ જીના	૦-૫-૦
કન્યા ૩ જીના	૦-૭-૦

(સ્વ૦) છગનલાલ

મોતીરામ શાહ ફત.

મુખ્યગણિત શિક્ષક

બુચાણ શિક્ષક

બાળવર્ગનો	૦-૧-૬
પો. ૧ લાનો	૦-૧-૬
પો. ૨ જાનો	૦-૨-૦
પો. ૩ જાનો	૦-૨-૬
પો. ૪ થાનો	૦-૪-૦
પો. ૫ માનો	૦-૪-૦

સુરત શહેરનો	૦-૩-૦
આર્યાસી તાલુકાનો	૦-૨-૦
સુરત જિલ્લાનો	૦-૩-૦

પ્રમોત્તરમાળા

ગુજરાત પ્રાંતની સા. બુ.	૦-૩-૦
મુખર્ષી હિંદુસ્તાનની બુ.	૦-૪-૦
હિંદુસ્તાનની બુ.	૦-૪-૦
ગુજરાતની વા. ઇતિ રસિક	૦-૬-૦
સૃષ્ટિજ્ઞાન પો. ૨ જાની	૦-૩-૦
આર્યાસી તા. નકશો	૦-૩-૦
સુરત જિલ્લાનો નકશો	૦-૫-૦
અ. કાળિયુતતાં મનોવત્ત	૦-૫-૦
સુદરશન પહેલીના અર્થ	૦-૨-૦
બાળગરબાવળી નોટ	૦-૨-૦

ગુજરાત પ્રાંતની સા. બુ.	૦-૩-૦
મુખર્ષી હિંદુસ્તાનની બુ.	૦-૪-૦
હિંદુસ્તાનની બુ.	૦-૪-૦
ગુજરાતની વા. ઇતિ રસિક	૦-૬-૦
સૃષ્ટિજ્ઞાન પો. ૨ જાની	૦-૩-૦
આર્યાસી તા. નકશો	૦-૩-૦
સુરત જિલ્લાનો નકશો	૦-૫-૦
અ. કાળિયુતતાં મનોવત્ત	૦-૫-૦
સુદરશન પહેલીના અર્થ	૦-૨-૦
બાળગરબાવળી નોટ	૦-૨-૦

સી. ડી. શાહ એન્ડ કો. લ્હા. ફત. મોતીરામ શાહ શાહપુર-સુરત.

